

Tak bol vrahom, alebo nebol? Divadlo Aréna búra mýty o Jánošíkovi

Jana Alexová | SME | 14.12.2020

Inscenácia Jánošík, príbeh vraha? sa vydarila.

Veru, v nedávnej minulosti sme neboli ďaleko od toho, aby sme si v televíznej ankete za najväčšiu osobnosť slovenskej histórie zvolili zbojníka.

Jánošíka. Hrdinu. Bojovníka za národ. Za slobodu. Rebela, ktorý sa neváha postaviť proti systému a nespravodlivosti.

Dá sa vôbec v terchovskom rodákovi vidieť niekoho iného ako hrdinu? Vraha dokonca? Veď to ide proti všetkému, čo už malým deťom tvrdíme o Jánošíkovi.

Zakorenená zromantizovaná a zidealizovaná predstava vznešeného zbojníka je predsa krajšia ako vedomie, že hrdina bol v skutočnosti krutý a bezvýznamný zločinec. Odložiť mýty a uvidieť pravdu je ťažké. V skutočnom živote dokonca ešte viac ako pri Jánošíkovi.

No predsa, Divadlo Aréna ponúka príjemné vytriezvenie z mýtu o Jánošíkovi. V premiére uviedlo inscenáciu s názvom Jánošík, príbeh vraha? V réžii Jakuba Nvotu sa podarila svieža, výstižná a moderná inscenácia.

V akých časoch žil Jánošík

Juraj Nvota vychádzal z dobových materiálov, ktoré pre Arénu pripravila Diana Duchoňová z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied. Hra sa tak vracia ďalej do minulosti, nesústreďuje sa len na Jánošíkova - hoci krátku, no zato intenzívnu - zbojnícku kariéru. Divákovi podáva širší kontext, ktorý je pre pochopenie Jánošíka ako historickej postavy a vtedajšej spoločenskej situácie kľúčový.

Dej hry sa začína v roku 1703, v čase, keď sa Habsburská monarchia už takmer sto rokov otriasala pod stavovskými povstaniami. Jánošík je len obyčajný dedinský chlapec, miništrant, ktorý nikdy nie je farárovi po ruke. A keď príde čas, dá sa zverbovať do povstaleckej kuruckej armády, aby bojoval proti habsburgovcom v povstaní Františka II. Rákociho. Dlhotrvajúce boje vyčerpávali ľud i zem. Ku koncu v krajine vládol hlad a mor.

A v týchto podmienkach sa potom Jánošík stáva zbojníkom.

Kto vytvoril Jánošíka

Pomerne vážnu tému Juraj Nvota podáva hravo, nevyhýba sa satire ani situačnej komike, ktorú veľmi často využíva. Postavy sú v dobových kostýmoch, no divadlo je výsostne súčasné, či hudobnými vsuvkami alebo svojim jazykom. V tomto prípade sa však hra dá vytknúť bezúčelové nadužívanie vulgarizmov a v niektorých scénach spadá až do nevkusy.

Napriek historickej téme sa nedá nevyšimnúť si i podobnosť so súčasnosťou a trefné narážky na dnešnú dobu. Veď predsa stále platí, že ľudstvo je po stáročia rovnaké a ani medzi pánmi a pracujúcim ľuďom sa toho až tak veľa nezmenilo.

Nvotov Jánošík nemá ani vrkôčky, ani valašku, nemá ani nezvyčajné talenty či výnimočné cnosti. No vykreslenie Jánošíka ako obyčajného človeka nie je jediným prvkom, ktorým z neho inscenácia postupne zhadzuje mýty.

Tým najdôležitejším je prepojenie so štúrovcami. Scény, v ktorých sa dej inscenácie posunie o viac ako sto rokov vpred, sú oporou hry a zobrazujú, ako mohol vzniknúť mýtus o Jánošíkovi.

Veď boli to práve štúrovci, ktorí zromantizovali Jánošíka, rozšírili jánošíkovskú legendu a umožnili vznik mýtického zbojníka, národnej legendy. Smrť Jánošíkova od Bottu či Likavský väzeň od Sama Chalupku patria k základným dielam našej literatúry.

Herci sú zohratí tím

Inscenácia najviac stojí na hereckých výkonoch. Sedem hercov sa strieda vo viac než dvadsiatke postáv a starajú sa o všetko, sú divadelnou kapelou aj spevákmi.

Majú čo robiť, aby sa počas takmer trojhodinovej inscenácie aj niekoľkokrát prezliekli a zmenili, no ani na chvíľu nezaváhajú. Výborne sa dopĺňajú, nikto z kolektívu výrazne nezaostáva za ostatnými.

Richard Autner je v titulnej postave Jánošíka síce o čosi menej presvedčivý ako v postave štúrovského básnika Janka Kráľa, no jeho Jánošíkove spevácke party akékoľvek pochybnosti rozptýlia.

Ondrej Kovaľ exceluje ako zbojnícky vodca Uhorčík, aj ako prefíkaný gróf Juraj Lányi. Juraj Loj bravúrne stvárnil Laca Ocskaya, alkoholika a veliteľa, ktorý príležitostne prezlieka kabáty, výborný je i Kamil Mikulčík ako František II. Rákoci.

Bolo vidieť, že herci si hru užívajú. Nečudo, tento rok sa asi veľakrát na javisko pred divákov nepostavili. A potlesk po premiére ukázal, že diváci to cítia rovnako.

HODNOTENIE REDAKCIE: 4 hviezdičky z 5

Jánošík, príbeh vraha? | Premiéra: 7. a 8. 12. v Divadle Aréna

Scenár a réžia: Jakub Nvota | Dramaturgia: Saša Sarvašová | Scéna: Karel Czech | Kostýmy: Diana Strauszová | Hudba a texty piesní: Martin Geišberg | Pohybová spolupráca: Peter Nůsek Argo | Svetelný dizajn: Róbert Polák | Odborná spolupráca: Mgr. Diana Duchoňová, PhD.

Hrajú: Richard Autner, Ondrej Kovaľ, Kamil Mikulčík, Juraj Loj, Roman Pomajbo, Elena Podzámska, Broňa Kováčiková